

Silvija Banić
Zadar, Nikole Šubića Zrinskog 7

ZBIRKA TEKSTILA ZADARSKE NADBISKUPIJE: PRIKUPLJANJE, INVENTARIZACIJA, POHRANA *

Odluka o osnivanju Zbirke tekstila Zadarske nadbiskupije donesena je potkraj 2008. godine, na poticaj i uz svesrdno zalaganje biskupskog vikara za kulturu i ravnatelja Stalne izložbe crkvene umjetnosti, mons. Pavla Kere. Otad se kontinuirano radi na prikupljanju i primjerenoj pohrani ugroženih tekstilnih predmeta iz crkava i župnih kuća na području Nadbiskupije, uz stalno konzultiranje s Konzervatorskim odjelom u Zadru.

Zbirka je smještena u ordinarijatu Zadarske nadbiskupije u Zadru. Zasad su za potrebe zbirke osigurane tri prostorije: jedna u podrumu, gdje se nalazi Arhiv Zadarske nadbiskupije, koji je pod stalnim videonadzorom i pristup mu je strogo ograničen, a preostale dvije prostorije su na drugom katu ordinarijata. Od ukupno devet metalnih arhivskih ladičara, kupljenih sredstvima Nadbiskupije, njih pet nalazi se u podrumskom dijelu, a tri su na drugom katu. Takvo je rješenje privremeno, dok se ne pronađe prostor u kojem će cijela zbirka bila objedinjena i iz kojeg se više neće premještati. U prostoriji na drugom katu je i pedeset numeriranih kartonskih kutija u kojima su pohranjeni predmeti manjih dimenzija (štrole, manipuli, burse, velumi, mitre, jastuci, te fragmenti tekstila). Kutije nisu od beskiselinskog kartona, budući da jedna takva kutija stoji oko sto kuna, pa smo se u nastojanjima minimalizacije troškova odlučili za kvalitetne, čvrste kutije koje nisu od beskiselinskog kartona, ali se lako sklapanju bez upotrebe ljepila ili metalnih spajalica; stoga su sasvim prikladne za pohranu tekstila. Jedna takva kutija stoji 17 kuna, što znači da smo uspjeli iznaći sasvim prikladno rješenje, za nezanemarivo manji iznos. Predmeti pohranjeni unutar kutija obloženi su beskiselinskim papirom, koji također uspjevamo povoljno nabaviti. Beskiselinski papir je umetnut i između prednje i stražnje strane misnica i dalmatika koje su pohranjene u ladičarima.

---

* Budući da je rad pod naslovom **Zbirka tekstila Zadarske nadbiskupije - desiderata u zaštiti i očuvanju povijesnog misnog ruha i drugih liturgijskih predmeta od tekstila u Hrvatskoj** prihvaćen za objavu u sljedećem broju *Godišnjaka zaštite spomenika u Hrvatskoj* (br. 35/2011.), u kojem će se nastojati što detaljnije predstaviti i razlozi pokretanja kao i dosadašnji rad Zbirke, ovom prilikom se isti projekt opisuje u nešto kraćim crtama.

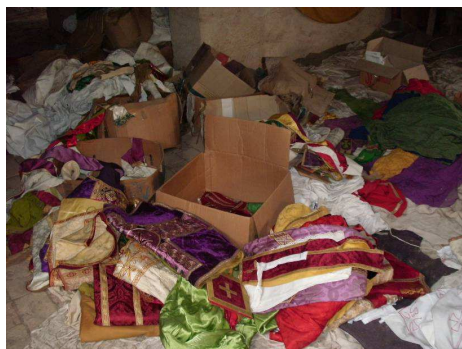
Pri inventarizaciji predmeta poštovane su smjernice ICOM-ova međunarodnog Komiteta za muzeje i zbirke odjeće iz 1989. godine (*Committee for Costume Museums and Collections*).

Svaki je predmet dobio svoju inventarnu oznaku neposredno nakon donošenja s terena. Odlučeno je da se oznake ne smiju lijepiti na predmete, čak ni na podstavu, već se trebaju prišiti u središnjoj zoni podstave, što dalje od ruba. Trebalo je osmisliti oznake koje se neće moći parati, uništiti, koje će teško otpasti i na kojima tekst neće izblijedjeti. Stoga je Nadbiskupija u tu svrhu nabavila plastifikator (laminator) te dovoljnu količinu folija prikladnih dimenzija i zaobljenih kutova. Oznakama su izrađeni otvori na jednom kutu, kroz koje prolazi čvrsti konac (upotrebljava se za pletenje) kojim se pažljivo vezuju za podstavu. Pritom se pazi da oznaka bude pričivena dovoljno čvrsto kako ne bi bila otkinuta, a opet ne prekruto kako ne bi opterećivala podstavu. Na samim oznakama piše naziv predmeta, njegovo porijeklo i datum ulaska u Zbirku (ili datum inventarizacije, ako je riječ o ruhu iz katedrale Sv. Stošije,

koje je već prije bilo smješteno u ordinarijat). Dakako, na oznakama je naznačena i inventarna oznaka svakog predmeta, pod kojim je unesen u Inventarnu knjigu. Inventarne oznake su osmišljene tako da kombinacijom slovnih i brojčanih znakova sadrže sve važne podatke o predmetu. Prva slovna oznaka (npr. M, Man, Mit) označava vrstu predmeta (misnica, manipul, mitra). Druga slovna oznaka (T, V) označava osnovnu tehniku (tkano, vezeno). Oznake poput 18/01, 18/02, 19/20 označavaju okvirnu dataciju predmeta (prva polovica 18. stoljeća; druga polovica 18. stoljeća, prijelaz iz 19. u 20. stoljeće). Broj koji je dodan posljednji u nizu govori o redoslijedu ulaska u zbirku, a ako mu je dodana i slovna oznaka (npr. 127a), to znači da je predmet dio kompleta, odnosno da je pod brojem 127 zaveden jedan predmet ili više njih koji čine isti misni ornat. U Inventarnu knjigu, koja se vodi u programu Microsoft Excel, budući da omogućava unos velike količine podataka a istovremeno ne zahtijeva znatnu radnu memoriju računala, inventarne oznake unose se abecedno i kronološki. Dakle, najprije imamo burse (B), koje su potom unesene prema razdoblju nastanka, a posljednje su zastave (Z) i zastori za vratašca svetohraništa (Zas). Takva tablično oblikovana knjiga doduše ne omogućava i umetanje fotografija predmeta, ali se dosad pokazala uistinu učinkovitim načinom upravljanja takvom zbirkom. Ujedno, osmišljena je na prilično jednostavan način, tako da u budućnosti nekim drugim korisnicima ili istraživačima snalaženje u zbirci neće biti problematično.

Za svaki se predmet izrađuju detaljne fotografije totala i detalja, a tehnika tkanja i rubovi (ako su sačuvani) snimaju se i digitalnim mikroskopom. Sve se fotografije pohranjuju u računalu u zasebnim mapama, i to u dvije kategorije: prva je prema mjestu porijekla predmeta, a druga prema dataciji predmeta. Posebno se dokumentiraju i ukrasne borte, koje se grupiraju prema materijalu i obliku, odnosno uzorku.

Zašto je osnovana Zbirka tekstila? Nažalost, ponajprije zbog izrazito poražavajućeg stanja misnog ruha u sakristijama i župnim kućama diljem Nadbiskupije. Posebno su bili ugroženi predmeti u brojnim otočnim župama koje godinama, pa i desetljećima, nemaju vlastitog župnika. U povećem broju župa staro misno ruho nažalost je neka vrsta tereta, jer u sakristijama zauzima mjesto za novije predmete koji su u upotrebi; stoga se često premješta u ormare, na klupe, prostor kora (pjevališta), na zvonike ili tavane župnih kuća. Prilikom takvih stalnih premještanja dogodilo se i da su pojedini predmeti, koje je proteklih godina evidentirao Konzervatorski odjel i koji su registrirani kao pokretno kulturno dobro, u međuvremenu nestali. Također nam je u više župa rečeno da je inventar starog misnog ruha uništen (spaljen) unatrag samo nekoliko godina.

Zbog navedenih je okolnosti odlučeno da se čuvanje takvih umjetnina više ne može prepuštati slučaju, pa je mons. Pavao Kero svim župnicima i sakristanima pohranu misnog ruha u središnjoj *riznici* u Zadru predstavio kao najsretnije rješenje, koje su svi prihvatili. Pritom treba istaknuti da su svi premješteni predmeti i dalje vlasništvo župa u kojima su zatečeni, kako stoji i na inventarnoj oznaci predmeta. Osim toga, u više su primjeraka izrađivani i reversi preuzetog ruha, s opisima i fotografijama, a svaki je potpisom ovjerio mons. Kero i župnik koji je ruho predao.

Temeljni cilj zbirke ostvaren je već prve godine rada. Obišćeno je svih 117 župa Nadbiskupije - ukupno više od dvije stotine objekata, budući da su trebale biti detaljno pregledane sve crkve, kapele i župne kuće na prostoru svake župe. Pritom nisu izuzeti samo najvrjedniji od zatečenih primjeraka misnog ruha, već je istodobno vođena evidencija o župama u kojima taj inventar nije zatečen. Međutim, s terena još uvijek nije doneseno ruho novijeg nastanka, budući da je zbirka u ovom trenutku prostorno izrazito ograničena te se nismo mogli odvažiti na gomilanje materijala koji nećemo moći primjereno pohraniti. Stoga je određena privremena politika prikupljanja, odnosno postavljen je prioritet: hitno prikupiti sva ruha na kojima su tekstili nastali prije početka 19. stoljeća. Dakako, prikupljanje i pohrana preostalog tekstila jest zadatak koji u budućnosti, kada se stvore potrebni uvjeti, sasvim sigurno ne smije ostati neobavljen.

Što se tiče restauratorsko-konzervatorskih radova, oni su provedeni, ili još traju, na osam predmeta iz fundusa zbirke (na Odjelu za tekstil Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu ili su rad ovlaštene restauratorice tekstila Dore Kušan–Špalj iz Zagreba). Restauraciju dviju misnica u cijelosti je financirala Stalna izložba crkvene umjetnosti, dok radove na ostalim primjercima omogućava Ministarstvo kulture. Predmeti koji zahtijevaju restauraciju su brojni, a ako se radovi nastave dosadašnjim tempom, procjenjuje se da će za to trebati desetljeća. U idealnom slučaju, Zbirka bi trebala imati najmanje jednog vlastitog, stalno zaposlenog restauratora za tekstil. U budućnosti će se o tome morati razmišljati. Zasad se njeguje suradnja sa zagrebačkim restauratorima, a na zahvat će se nastojati uputiti i oštećeno ruho koje nije pohranjeno u Zbirci tekstila, već u samostanima na području

Nadbiskupije. Inače, zadarski samostani Svetog Frane i Svetog Mihovila već su izrazili želju za jednakom katalogizacijom i pohranom svojega misnog ruha.

Zadarsku Zbirku tekstila niz argumenata može pretpostaviti za *desideratu* u metodologiji zaštite toga vrijednog dijela sakralne baštine i u ostalim dijelovima Hrvatske. Namjera je potaknuti i druga biskupska i nadbiskupska sjedišta, ali i istaknutije redovničke zajednice, da razmotre primjenu istog ili sličnog modela, samostalno ili uz potporu Ministarstva kulture, ali i ustanova kojima je mjerodavno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Postupno osnivanje i intenzivna međusobna suradnja, odnosno "umrežavanje" istovjetnih zbirki, bilo bi znatno više od uspostavljanja pouzdanog sustava primjerene pohrane i čuvanja toga izrazito ugroženog segmenta naše i europske baštine. Takvom bi praksom bili stvoreni i uvjeti za njegovu kvalitetnu znanstvenu valorizaciju, za profesionalnu, pravodobnu i kontinuiranu restauraciju tekstila, te naposljetku za izradu vjerodostojne *tekstilne umjetničke topografije* u Hrvatskoj.